

Τα Εκπαιδευτικά Πολιτιστικά Κέντρα

Η γενική ιδέα

Η διερεύνηση των δυνατοτήτων από την εφαρμογή της μεθόδου του Παιδαγωγικού Σχεδιασμού του Χώρου, σε συνδυασμό με τον προβληματισμό για την αναβάθμιση των εκπαιδευτικών υπηρεσιών που προσφέρει το ελληνικό σχολείο, μας οδήγησε ήδη από το 1998 στην πρόταση για τη δημιουργία ενός νέου είδους χώρου για την ελληνική εκπαίδευση. Πρόκειται για το «Εκπαιδευτικό Πολιτιστικό Κέντρο», μια ενότητα χώρων και δραστηριοτήτων που λείπει από το ελληνικό σχολείο.

Ο σχεδιασμός του «Εκπαιδευτικού Πολιτιστικού Κέντρου» συνδέει την οργάνωση και την χρησιμοποίηση του χώρου με τη διαδικασία μάθησης και την καλλιέργεια του πολιτισμού. Επιδιώκει να συσχετίσει δυο διαδικασίες:

- Την πρόσβαση στην πληροφορία και τη νέα γνώση
- Την ακαδημαϊκή, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη του μαθητή.

Ο αρχιτεκτονικός και εκπαιδευτικός σχεδιασμός του Κέντρου συνδέουν τις δραστηριότητες αναζήτησης, επεξεργασίας και ταξινόμησης της πληροφορίας με

- τη διαμόρφωση κουλτούρας συνειδητοποιημένου αναγνώστη,
- την ανάπτυξη της εκπαιδευτικής αλληλεπίδρασης και επικοινωνίας,
- τις δραστηριότητες ακαδημαϊκής και κοινωνικής μάθησης,
- την επαφή με την τέχνη και τον πολιτισμό.

Ως χώρος, για να ανταποκριθεί στη συνύπαρξη των χαρακτηριστικών της, αυτή η ενότητα πρέπει να λειτουργεί **ευέλικτα**, δηλαδή να προσφέρει τη δυνατότητα πραγματοποίησης διαφορετικών στόχων και δραστηριοτήτων, εναλλακτικά, στον ίδιο χώρο, με τον ίδιο εξοπλισμό. Η ευελιξία του αποτελείται από δυο όψεις:

- Την ευελιξία στην αρχιτεκτονική σύνθεση, δηλαδή τη διαμόρφωση ενοτήτων χώρου που έχουν τη δυνατότητα να αλλάζουν και να προσαρμόζονται σε διαφορετικές κάθε φορά λειτουργίες
- Την ελευθερία μαθητών και εκπαιδευτικών στη σχέση με τον χώρο, δηλαδή τη δυνατότητά τους να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες για εναλλακτικές μορφές χρησιμοποίησης του χώρου ώστε να αναπτύξουν μια ποικιλία διαφορετικών δραστηριοτήτων.

Έτσι, η ευελιξία του χώρου προσφέρει τη δυνατότητα να αναπτύσσονται, εναλλακτικά, πολλές διαφορετικές δραστηριότητες, στον ίδιο χώρο με τον ίδιο εξοπλισμό.

Από λειτουργική άποψη, ένα «Εκπαιδευτικό Πολιτιστικό Κέντρο» μπορεί να χρησιμοποιηθεί εναλλακτικά με δυο μορφές:

- Ως σχολική βιβλιοθήκη - σπουδαστήριο
- Ως χώρος εκδηλώσεων λόγου και τέχνης.

Με τον τρόπο αυτό, συγκεντρώνει δυνατότητες που προσφέρουν σε άλλα εκπαιδευτικά συστήματα το CDI, το Learning Center και το Library Media Center και τις συνδυάζει με την ανάπτυξη του πολιτισμού.

Οι τέσσερις στόχοι του «Εκπαιδευτικού Πολιτιστικού Κέντρου»

Ο πρώτος στόχος είναι η συμβολή στο άνοιγμα του σχολείου στον κοινωνικό και πολιτισμικό του περίγυρο.

Ο δεύτερος στόχος είναι η διεύρυνση των εκπαιδευτικών και πολιτιστικών δυνατοτήτων του σχολείου, η οποία επιδιώκεται με τρεις τρόπους:

- Με την *υπέρβαση των ορίων της σχολικής δραστηριότητας*, η οποία μπορεί να πραγματοποιηθεί με πιο σύνθετο και εμπλουτισμένο τρόπο από ότι στην τάξη.
- Με τη δημιουργία για το μαθητή ή/ και για τη σχολική τάξη νέων κέντρων ενδιαφέροντος, που συνδέονται με το αναλυτικό πρόγραμμα και, πολλές φορές, το εμπλουτίζουν και το επεκτείνουν
- Με την εφαρμογή σύγχρονων παιδαγωγικών μεθόδων, ιδιαίτερα συνεργατικών προσεγγίσεων της διδασκαλίας και της μάθησης.

Ο τρίτος στόχος είναι η συμβολή στην καλλιέργεια ενός θετικού ψυχολογικού-παιδαγωγικού κλίματος στη σχολική μονάδα. Αυτό επιδιώκεται με εκπαιδευτικές πρακτικές που συνδέονται με διαδικασίες αλληλεπίδρασης, με την ανάπτυξη δημιουργικών δραστηριοτήτων, με τον ενεργητικό ρόλο του μαθητή. Στο πλαίσιο αυτό, η ευχαρίστηση που νοιώθουν μαθητές και εκπαιδευτικοί επειδή βρίσκονται στο σχολείο αναδεικνύεται σε πολύ σημαντικό παράγοντα της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Τέλος, ο τέταρτος στόχος είναι η σφαιρική καλλιέργεια του παιδιού μέσα από το συνδυασμό της ακαδημαϊκής μάθησης με την ανάπτυξη του πολιτισμού.

Η οργάνωση του χώρου

Οι περιοχές δραστηριοτήτων

Σύμφωνα με τη μέθοδο ΠΣΧ, ο χώρος οργανώνεται σε περιοχές δραστηριοτήτων με κριτήριο τον ατομικό ή ομαδικό χαρακτήρα τους. Δημιουργούνται τρεις κατηγορίες περιβάλλοντος για δραστηριοποίηση 1) ατομικά, 2) σε μικρές ομάδες, 3) σε μια μεγάλη ομάδα-τάξη.

Από την άλλη πλευρά, αυτές οι περιοχές πρέπει να εξυπηρετούν τον διπολικό χαρακτήρα -εκπαιδευτικό και πολιτιστικό- του χώρου, διευκολύνοντας:

- Την ανάπτυξη δραστηριοτήτων που ανήκουν σε καθεμιά από τις δυο κατηγορίες, την εκπαίδευση και τον πολιτισμό
- Το πέρασμα από τη μια κατηγορία δραστηριοτήτων στην άλλη.

Έτσι, ένα «Εκπαιδευτικό Πολιτιστικό Κέντρο» έχει τις ακόλουθες περιοχές:

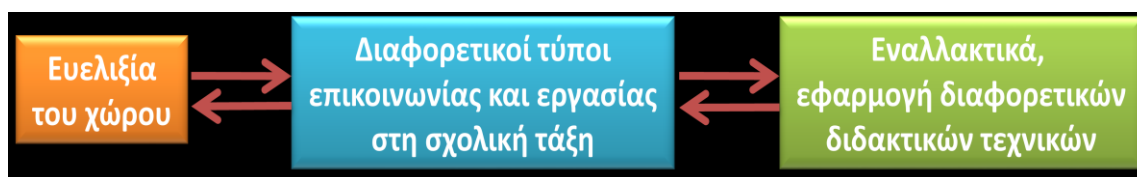
Περιοχές δραστηριοτήτων	Δραστηριότητες		
	Ατομικές	Σε μικρές ομάδες	Σε μια μεγάλη ομάδα
Υποδοχή, πληροφορίες, διαχείριση πηγών	X	X	
Βιβλιοστάσιο – Δισκοθήκη – Ταινιοθήκη	X	X	
Μελέτη	X	X	
Συνεργασία - συζήτηση		X	X
Πολυμέσα και Διαδίκτυο	X	X	X
Προβολές και διαλέξεις		X	X
Θεατρική σκηνή		X	X
Αίθουσα ακροατηρίου (όταν η αίθουσα λειτουργεί ως χώρος εκδηλώσεων λόγου και τέχνης)		X	X

Η ευελιξία

Ως ιδιότητα του χώρου, η ευελιξία επιτρέπει τη διαρρύθμιση της ίδιας μονάδας χώρου με πολλούς διαφορετικούς τρόπους. Για παράδειγμα, σε μια αίθουσα διδασκαλίας, η ευελιξία υπάρχει εφόσον είναι εφικτό να εφαρμόσουμε διαφορετικές διατάξεις των επίπλων και του εξοπλισμού, χωρίς προηγουμένως τροποποιήσουμε τα αρχιτεκτονικά της χαρακτηριστικά (π.χ., χωρίς να αλλάξουμε τις διαστάσεις της, να δημιουργήσουμε νέα ανοίγματα κλπ.). Με τη σειρά τους, οι πολλαπλές διατάξεις διευκολύνουν τη χρήση του χώρου με πολλαπλούς τρόπους. Έτσι, συμβάλλουν στην εμφάνιση διαφορετικών τύπων επικοινωνίας και εργασίας στη σχολική τάξη και, κατά συνέπεια, στην εφαρμογή διαφορετικών μορφών από διδακτικές τεχνικές. Για να έχουν οι μορφές αυτές συνεργατικό χαρακτήρα, θα πρέπει να ευνοούν το *διάλογο*, ως είδος επικοινωνίας, και τη *συνεργασία*, ως είδος εργασίας.

Όπως έδειξε η έρευνα, μετά την πρώτη εφαρμογή της, μια καινούργια διδακτική τεχνική ανοίγει νέες προοπτικές στην επικοινωνία και την αλληλεπίδραση, επειδή τροποποιεί τους ρόλους και τις σχέσεις στην τάξη. Μέσα από τη νέα διδακτική τους εμπειρία, παιδιά και εκπαιδευτικός βλέπουν νέες δυνατότητες και πειραματίζονται με νέους τύπους εργασίας και επικοινωνίας, που εμπλουτίζουν και διαφοροποιούν τους προηγούμενους. Η απόφαση της τάξης να υιοθετήσει κάποιους από αυτούς, πολύ συχνά καταλήγει σε νέα παρέμβαση για αναπροσαρμογή του χώρου, που επεκτείνει τις μέχρι τότε διαπιστωμένες δυνατότητες της ευελιξίας του. Έτσι, η όλη

διαδικασία αποκτά μορφή διαρκούς αλληλεπίδρασης που αποδίδεται με το παρακάτω σχήμα.

Είναι προφανές, ότι δεν αρκεί μόνο η οργάνωση του χώρου να ευνοεί την εναλλακτική χρησιμοποίησή του. Η επιδιωκόμενη ευελιξία δεν εξαρτάται μόνο από τις προοπτικές που δίνει η πολλαπλότητα στη διευθέτηση των επίπλων και του εξοπλισμού, αλλά, κυρίως, από τις δυνατότητες του μαθητή να την αξιοποιήσει στην πράξη με πολλούς διαφορετικούς τρόπους, οι οποίοι συμβάλλουν στην ανάπτυξη εκπαιδευτικής αλληλεπίδρασης. Γι' αυτό, θα πρέπει οι εκπαιδευτικές πρακτικές να ευνοούν την ελευθερία στη σχέση παιδιού τόσο με το σώμα του, όσο και με το χώρο.

Στην περίπτωση του «Εκπαιδευτικού Πολιτιστικού Κέντρου», το πλαίσιο που παρουσιάσαμε ευνοεί τη δυνατότητα του χώρου να περνά εναλλακτικά από εκπαιδευτικές δραστηριότητες σε δραστηριότητες λόγου και τέχνης. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται ο συνδυασμός της εκπαιδευτικής με την πολιτιστική μορφή λειτουργίας.

Ένας χώρος οικείος και όμορφος

Ο βασικός στόχος της δημιουργίας οικείας ατμόσφαιρας είναι να ανατραπεί η απρόσωπη, αφιλόξενη και συχνά ιδρυματική εντύπωση την οποία δίνει ο σχολικός χώρος. Η δημιουργία της στηρίζεται στη χρήση αισθητικών και λειτουργικών σημείων αναφοράς έτσι, ώστε (1) η διαμόρφωση των περιοχών της αίθουσας και (2) η οργάνωση του ερεθίσματος του χώρου να παραπέμπουν στην εμφάνιση και στον τρόπο ζωής της κατοικίας.

Στην πράξη, η σύνδεση του ερεθίσματος του χώρου με την κατοικία μπορεί να γίνει με πολλούς τρόπους, όπως είναι η επιλογή των χρωμάτων, της υφής των υλικών, του μεγέθους και του σχήματος των αντικειμένων, καθώς και με το σχεδιασμό και τη ρύθμιση του φωτισμού στην αίθουσα. Το ερέθισμα του χώρου πρέπει να διακρίνεται για την *οργανωμένη πολυπλοκότητά του*, ιδίως την οπτική και την ακουστική, με τους εξής στόχους:

- Να κάνει το χώρο ενδιαφέροντα για τα παιδιά, τόσο από αντιληπτική όσο και από αισθητική άποψη
- Η σύνθετη οργάνωσή του να προσφέρει ποικιλία σημείων αναφοράς, ώστε να μπορέσουν τα παιδιά να εξοικειωθούν μ' αυτό

Μικροπεριβάλλοντα για το άτομο και την ομάδα

Σε ένα «Εκπαιδευτικό Πολιτιστικό Κέντρο» ο σχεδιασμός του χώρου αποσκοπεί, επίσης, να προσφέρει δυνατότητες στα παιδιά και τον εκπαιδευτικό για να παρέμβουν και να τροποποιήσουν τη λειτουργία και την αισθητική του. Οι

παρεμβάσεις αυτές έχουν ως βασική επιδίωξη την προσαρμογή του χώρου τόσο στις ανάγκες της τάξης, όσο και στις απαιτήσεις της συνεργατικής μάθησης. Μέσα από την αξιοποίησή τους, τα παιδιά μπορούν να δημιουργήσουν προσωπικά μικροπεριβάλλοντα, με προσωρινό ή περισσότερο μόνιμο χαρακτήρα, σχετικά με τα κέντρα ενδιαφέροντος, τα δικά τους και της ομάδας τους. Η ένταξη αυτών των μικροπεριβαλλόντων στο χώρο του Κέντρου μπορεί να συμβάλει στη δημιουργική εξέλιξη της διαδικασίας αγωγής και καλλιέργειας πολιτισμού.

Βιβλιογραφικό σημείωμα

Dudek, M. (2000). *Architecture of Schools*. The New Learning Environments. Boston : Architectural Press.

Erikson, R., Markuson, C. (2008). *Designing a School Library Media Center for the Future*. USA: American Association of School Librarians

Fisher, D.L., Khine, M.S. (2006). *Contemporary Approaches to Research on Learning Environments*. London : Word Scientific.

Germanos, D. (2009). Le réaménagement éducatif de l'espace scolaire, moyen de transition de la classe traditionnelle vers une classe coopérative et multiculturelle. *GERFLINT*. Paris: *Synergies/ Sud-est européen*, 2, 85-101.

Germanos, D. (2006). *The Walls of the knowledge*. Athens : Gutenberg (in greek).

Germanos, D., Gavriilidis, S., Arvaniti, I. (2009). School creates its own library: A case study. *School Libraries in the Picture. Proceedings of the 38th Annual Conference of the International Association of School Librarianship (IASL)*. Padova, 2-4 September 2009 (édition électronique).

Germanos, D., Tzekaki, M., Ikononou, A. (1997). A spatio-pedagogical approach to the learning process at early childhood: an application on space-mathematical concepts *European Early Childhood Research Journal, (EECRJ)*, 5, 1, 77-88.

Johnson, D.W., Johnson, R.T., Holubec, J.E. (2004). *Cooperative learning in the classroom*. ASCD : Alexandria, Virginia.

Lackney, J.A. (2000). *Educational Facilities: The Impact and Role of the Physical Environment of School on Teaching, Learning and Educational Outcomes*. USA: Univ of Wisconsin Milwaukee.

Mazalto, M. (éd.) (2008). *Architecture scolaire et réussite éducative*. Paris : Fabert.

Vayer, P., Duval, A., Roncin, Ch. (1997). *Une écologie de l'école*. La dynamique des structures matérielles. Paris : Presses Universitaires de France, coll. L'éducateur.

Walden, R. (ed) (2009). *Schools for the Future*. Design Proposals from Architectural Psychology. USA, MA: Hogrefe & Huber Publishers.